

Luomusikatuotannon reunaehdot

Katja Mahal
Maaseudun yritysneuvoja
MaaHal-viestintä
1.3.2012

HELSINGIN YLIOPISTO

Ruralia-instituutti

Mitä on luomu?

- Luonnonmukaisesta tuotannosta liikkuu monenlaisia mielikuvia
- Fakta: Lailla/asetuksella suojattu tuotantotapa
- Euroopan unionin määritelmän mukaan luonnonmukainen tuotanto on kokonaisvaltainen tilanhoito- ja elintarvikkeiden tuotantojärjestelmä

Luomutuotannossa yhdistyvät:

- Ympäristön kannalta parhaat käytännöt
- Biologinen monimuotoisuus
- Luonnonvarojen säästäminen
- Eläinten hyvinvointia koskevien tiukkojen standardien soveltaminen
- ja tuotanto, jossa otetaan huomioon tiettyjen kuluttajien mieltymys tuotteisiin, jotka on tuotettu luonnollisista aineksista ja luonnollisin menetelmin. (EY n:o 834/2007)
www.luomu.fi/luonnonmukainen-tuotanto/miten-luomu-maaritellaan

Luomu käytännössä

Periaatteet ja peruspilarit,
jotka ohjaavat tuotantoa

Laatuohjelma

- Luomusta on muodostunut koko elintarviketuotantoketjun läpäisevä laatuohjelma

Toiminta laatuohjelmissa

- Selkeät kriteerit, jotka erottuvat riittävästi muusta toiminnasta
- Kirjanpito ja jäljitettävyys
- Sertifiointiprosessi
- Valvonta
- Merkintä
- Kuluttajaviestintä

Kuva Katja Mahal

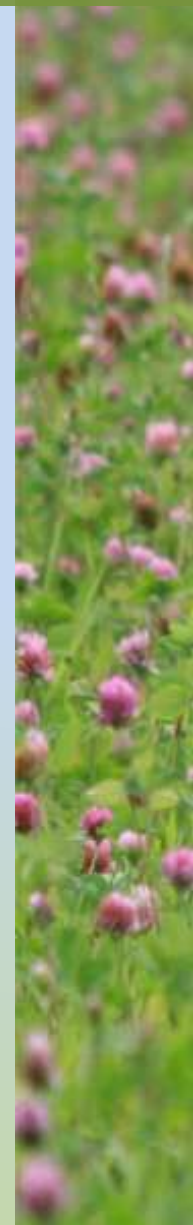
Poikkeukset

- Tärkeä ohjauskeino, joka mahdollistaa tuotannon poikkeuksellisissa olosuhteissa
  - Toiminnan alussa, siirtymävaiheessa
  - Kun tuotanto ei ole alueella vielä vakiintunut
  - force majeure –tapauksissa
- Toistuva poikkeuslupatarve kertoo muutostarpeesta tuotantotavoissa
  - syö uskottavuutta

Mikä on force majeure?

- Rakennukset palavat tai katto romahtaa
➔ korjaa virheet
- Raekuuro, halla tai muu raju sääilmiö
➔ Hyvä kasvukunto auttaa kestämään tavallisen kuivuuden tai märkyyn
- Sairaustapaus eläimissä tai ihmisissä
➔ Tutki ja korjaa syyt. Ennaltaehkäisy!

Rikkomukset ja seuraamukset

- Lievä rikkomus
  - Huomautus ja korjauskehotus
- Vakava rikkomus
  - Markkinointikielto, korjauskehotus ja mahdollisesti tukien menetys
  - Mikäli rikkomus jatkuu edelleen tila erotetaan valvontajärjestelmästä

Teos Ritva Nurmi

Mitä luomulaatuohjelma sisältää?

Kestävä tuotantotapa, joka ottaa huomioon:

- Ympäristön hyvinvoinnin
- Tuotantoeläinten hyvinvoinnin
- Ihmisten hyvinvoinnin

Keinot

- Reilut hinnat ja kaupantekotapa
- Lyhyet kuljetukset
- Energiaa säästävä tuotantotapa
- Maan viljavuuden parantaminen/ylläpito
- Tuotantoeläinten lajinmukainen käyttäytyminen ja ruokinta
- Luonnon monimuotoisuuden edistäminen

Luomutuotannon peruspilari

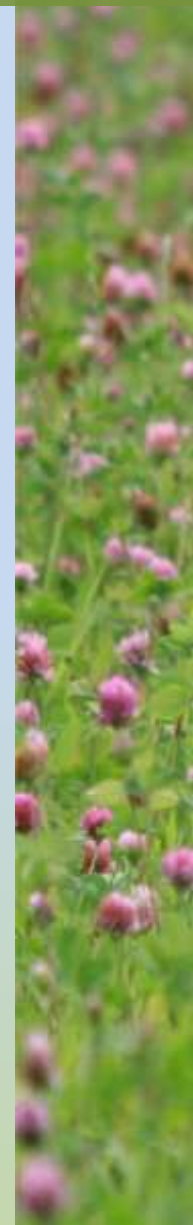
- Ekosysteemiä usein tuntemattomalla tavalla haittaavien, kemiallisten apuaineiden välttäminen

Luomulaadun ostajat

Kuluttajien odotukset

Luomukuluttaja on olemassa

- Luomua ostava kuluttaja on valmis maksamaan luomutuotteesta enemmän
- Keskimäärin hän on eettisesti valveutunut, ja erityisesti ympäristöstä ja terveydestä kiinnostunut
- 7 % suomalaisista kuluttajista ostaa säännöllisesti luomua. Jo 2/3 suomalaisista ostaa joskus luomutuotteita.

Ostopäätöksen kriteerit

Vastineeksi korkeammasta hinnasta luomukuluttaja haluaa hankkimiensa tuotteiden olevan puhtaita ja että niitä voi ostaa hyvällä omallatunnolla

Maun ja ulkoisen laadun kriteerien merkitys kasvaa

Kuva: Luomu-supermarketti Saksassa 2011

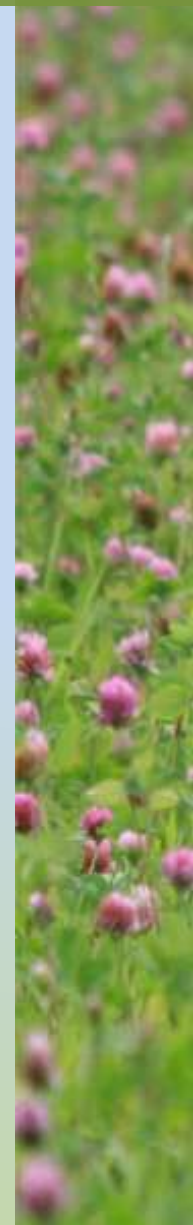
Kuva Katja Mahal

Puhtaus?

Puhtaus on tieteellisesti virheellinen käsite, mutta kuvaa hyvin luomukuluttajien odotuksia: ei sisällä elintarvikkeelle ja luonnolle vieraita aineksia.

Tähän sisältyvät:

- Gmo
- Kasvinsuojeluaineiden jäämät
- Korkeat nitriittipitoisuudet
- Hygieeniset tekijät

Omantunnonkysymykset

- Ympäristön huomioiva tuotantotapa?
- Eläinten hyvinvointi?
- Kestävä tuotanto?
- Reilu kauppa?

Kuva Katja Mahal

Tutkittua : lisähinta on pienestä kiinni

- Lisähintaa maksetaan vain, mikäli erotavanomaiseen on riittävän iso ja ostajan ei tarvitse epäillä toimijoiden uskottavuutta.
- 10 % kuluttajista hinta ei ole tärkeä. Muut sietävät noin 30 % lisähinnan.
- Mikäli tuotantotapa ja kaupan käytännöt eivät vastaa odotuksia, on kyse kuluttajien pettämisestä, joka vie pidemmän päälle luomutoiminnan uskottavuuden ja kuluttajan valmiuden maksaa lisähintaa.

Lähde: Perspektiven für ein Europäisches Tierschutzlabel. L.Theuvsen, Spiller et al. Georg-August-Universität Göttingen 2010.

Utopia?

■ Omat odotukset?

Ristiriidat?

Luomu sikatuotannossa

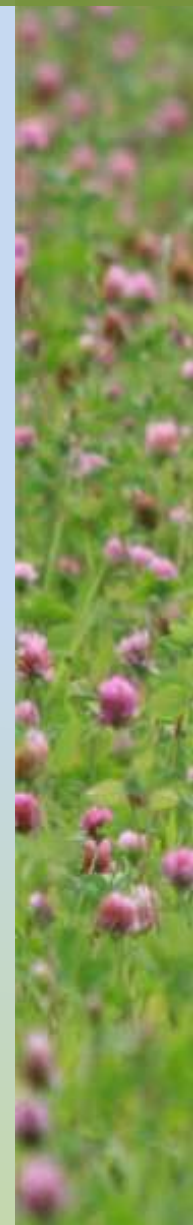
Periaatteista käytäntöön

Tavoitteena rehuomavaraisuus

- Yhteistyö lähitilojen kanssa
- Ulkopuolinen panos energiasyöppö

Haasteet:

- Ei-optimaalinen aminohappotarjonta hidastaa kasvua
- Kotoinen rehu lisää silavan osuutta
- Lisää typen ja fosforin määrää lannassa

Rakennukset avainasemassa

Hyvin suunniteltu on puoliksi tehty

- Eläinten hyvinvointi
- Ihmisten ja eläinten turvallisuus
- Päivittäisten työvaiheiden helppous > kuivitus > virikkeet > lannanpoisto > ruokinta > ulkoilu
- Ihmisten hyvinvointi
- Energiansäästö ja ympäristöystävällisyys
- Taloudellisuus

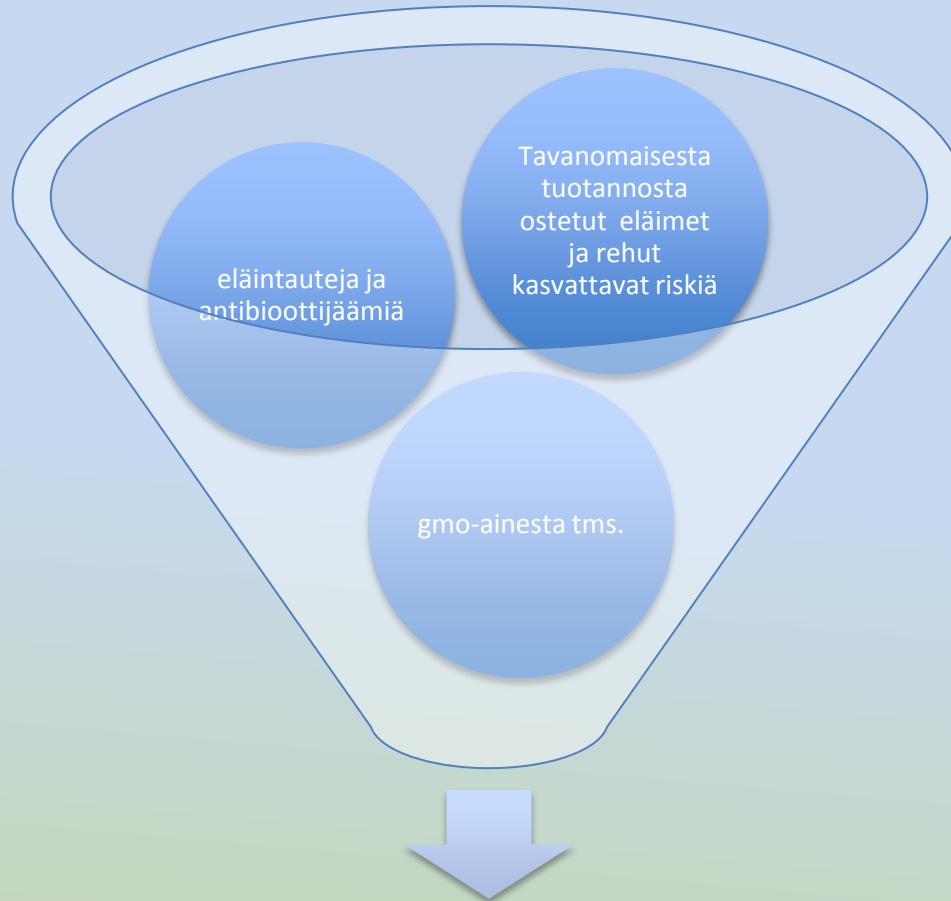

Tuotantoketjusta tulosta

- Talous vaatii suurempaa omavaraisuutta kuin sääntöjen tulkinnat
  - Rehu 40 % kustannuksista. Ostorehu siirtää luomulisän hyödyt rehuvalmistajille
- Ehjä tuotantoketju on taloudellisuuden avaintekijä: mikäli tuotantoketjua ei ole suunniteltu loppuun asti luomuksi, tuottaja saa tavanomaisen hinnan
  - Tällöin korkeammille tuotantokustannuksille ei saa katetta eikä toiminta ole kannattavaa
  - Koko sian luomu -jatkojalostus on jatkojalostuksen avain kannattavuuteen

Vaara läheltä

Seuraamus: tuotteiden myyntikielto

Tuottaja luomussa

- Kun tuottaa parempaa laatua, voi saada arvostusta ja paremman hinnan
- Tarve neuvotteluun
- Sopivia yhteistyökumppaneita pitää etsiä joskus kauempaakin
- Ostajia voi löytyä läheltäkin mutta suoramyyntiin asiakasverkon rakentaminen vaatii panostusta
- Viestintä ja avoimuus plussaa

Säännöt

Ihanteesta käytäntöön

Erilaiset standardit

Maailmassa on monia eri luomulaatuohjelmia

- Yhteistä: sertifiointi, periaatteet, merkintä, valvonta
- Erilaista: tapa ajatella, ihanteet ja käytännön vaatimukset, tavoitteet, säännöt erityisvaatimuksineen

Jokaisella luomulaatuohjelmalla on oma merkki ja usein myös markkinointikanavat

Suomalaiset luomulaadut

- Yleisin luomulaatu: EU-luomu
  - Matalin kynnyks, vähiten vaatimuksia, mutta myös pienin erottumisvoima

Leppäkerttu-luomu

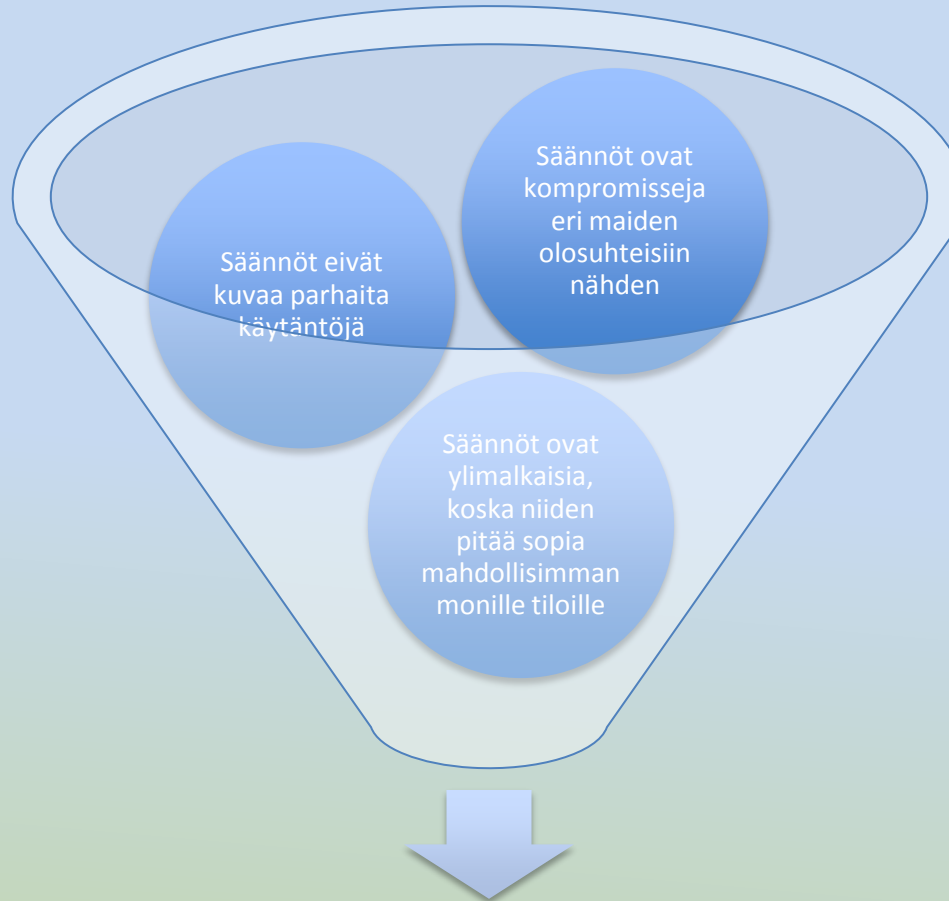
Pystytään erottamaan kotimainen ja alueellinen luomutuotanto tuontiluomusta

Demeter ja Biodyn -laadut

- Tiukimmat säännöt. Saksassa arvostetuin laatu
- USDA organic on USA:n luomustandardi
  - Parantaa vientikelpoisuutta

Säännöt ovat vähimmäisvaatimuksia

Säännöissä on tilaa tulkinnoille. Siksi käytännöt ovat erilaisia eri maissa ja eri valvontainstansseissa. Tästä on myös hyötyä.

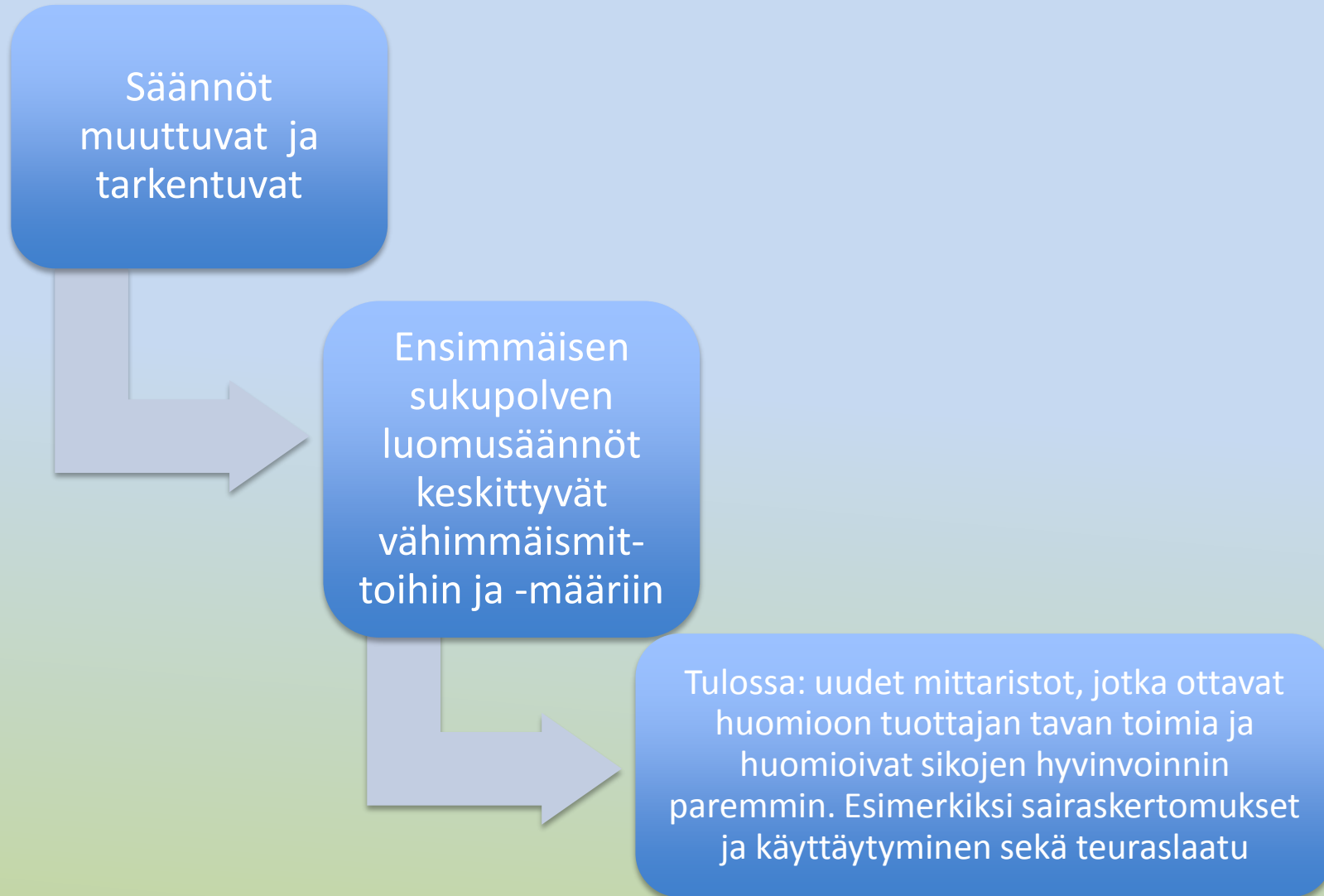
Säännöt katsovat tulevaisuuteen

Kansainvälinen luomuala halua kehittyä asteittain ja kohdata yhä paremmin eläinten, luonnon ja kuluttajien tarpeet

Sovittaessa minimitasoon sovittiin samalla, että vaatimustaso kasvaa asteittain. Tästä esimerkki on luomurehun vaatimus. Aluksi oli yksimahaisilla 80 %, nyt 95 % ja 2015 100% . Märehtijöillä 100% vaatimus tuli aiemmin, koska rehut helpommin saatavissa.

Asteittaisuudella halutaan kannustaa tuottajia kehittämään tuotantoa omaehtoisesti.

Tulevaisuuden säännöt

Säännöissä tilaa erilaisille tuotantotavoille

Kuva Katja Mahal

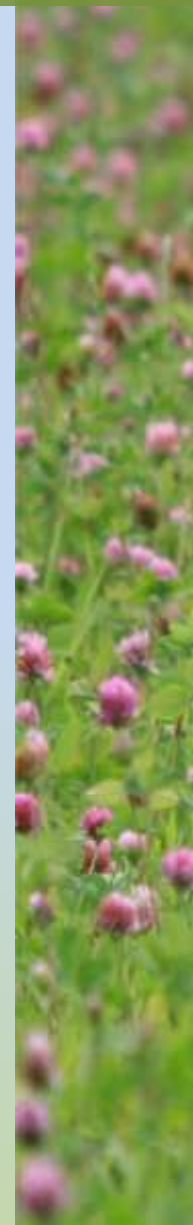

Siirtyminen luomuun

Hiljaa hyvä tulee

Siirtyminen pähkinäkuoressa

- Uuden liiketoiminnan aloittamista
  - Samat lainalaisuudet kuin aloittaisi muun liiketoiminnan esim. urakointi, automyynti
- Toiminnan vakiintuminen kestää 3–5 v.
  - Tilan siirtymäaika on 2–3 vuotta
  - Toiminnan optimointi ja asiakassuhteet vievät oman aikansa
- Investoinnit välttämättömiä
  - Onnistuminen edellyttää aikaa ja rahaa
- Hyvä suunnittelu minimoi riskit

Siirtäjän pikatesti 1/3

- Omat tavoitteet?
- Askarruttaako tilan koko ja tulevaisuus?
- Kiinnostaako ympäristö?
- Kiinnostaako peltoviljely?
- Onko viljelykierto tuttua?
- Tilan rehuomavaraisuusaste?
- Onko lannanlevitys omilla pelloilla mahdollista?
- Selviänpö kirjanpitovaatimuksista?

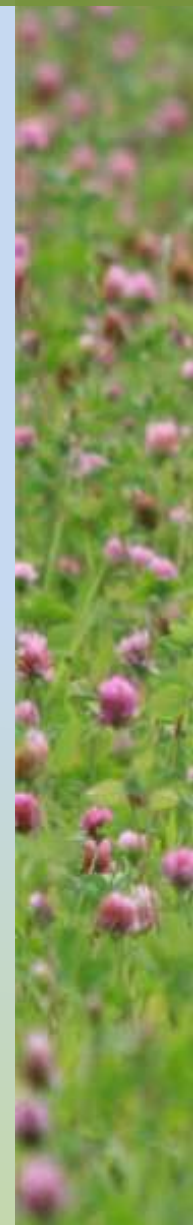
Pikatesti 2/3

- Ovatko puoliso ja mahdollisesti myös tilalla vaikuttava vanhempi / nuorempi polvi samaa mieltä?
- Kiinnostaako siirtyminen asiakkaita?
- Voiko vanhoja rakennuksia käyttää?
- Pitääkö joka tapauksessa rakentaa uudet rakennukset?
- Onko aikaa uuden opetteluun ja sisäänajoön?

Pikatesti 3/3

- Haluanko oppia uutta?
- Onko taloudellisesti tilaa uusille investoinneille?
- Etsinkö tuotantotapaa, joka varmistaa tilanpidon pitkälle tulevaisuuteen?
- Kiinnostaako eläinten hyvinvointi?
  - Ulkoilu?
  - Ryhmäkasvatus?
  - Karkearehu?

Vastaukset

- Melkein kaikki ”kyllä”:
  - Erittäin hyvät edellytykset
- Yli puolet ”kyllä”:
  - Hyvät edellytykset, mikäli löytyy halua tehdä uusia asioita ja valmius kestää haasteita
- Kolmannes ”kyllä”:
  - Hyvin haastava tilanne. Voi olla parempi harkita asiaa, ja siirtää luomuun siirtäminen tuonnemmaksi

Siirtymävaiheen yhteenveto

Sikatilan siirtäminen luomuun tapahtuu neljässä vaiheessa ja vie tavallisesti 2-4 vuotta:

- Sikojen siirtymävaihe on 6 kk
- Jos on pakko päästä markkinoille nopeasti, pystyy sikalan siirtämään luomuun vuodessa. Kannattaa vain harvoin, koska ensimmäisenä vuonna joutuu lähes kaikki rehut ostamaan.
- Oppimista paljon, mikä voi alussa aiheuttaa laatuvirheitä

peltotuotannon ja eläintuotannon siirtymäaika on erilainen

- Peltokasvit markkinoidaan ensimmäisenä vuonna tavanomaisena, toisena siirtymävaiherehuna ja kolmannelta vuodelta lähtien luomusaton.
- Eläintuotteita ei voida markkinoida siirtymävaihetuotteina, mutta siirtymävaihe on huomattavasti lyhyempi

Sikatuotannon siirtymäaikoja

Suunnittelu tarvitse vähintään puoli vuotta!

Pellot voivat siirtyä luomuun ilman eläimiä

Eläimiä EI voi siirtää luomuun ilman että kasvituantokin on tai tulee luomuun

6 kuukautta luomuolosuhteisiin siirtämisen jälkeen siat voidaan myydä luomusikoina

Valvontajärjestelmään liittymisen jälkeen syntyneet porsaas voi myydä heti luomuporsaina

Emakkojen lihan saa markkinoida luomuna, kun eläin on ollut vähintään 6 kk luomutuotannossa

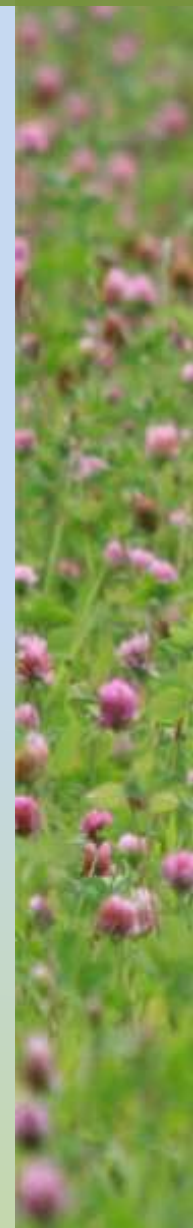

Yleinen työjärjestys

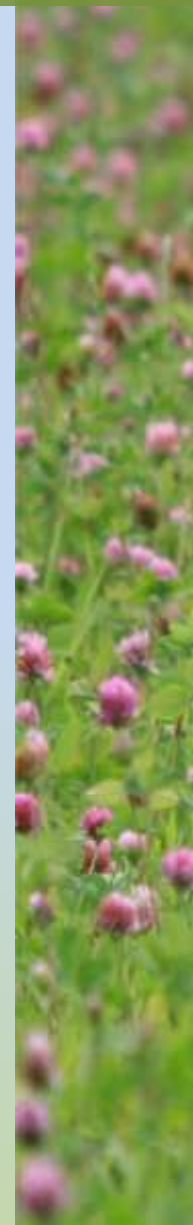
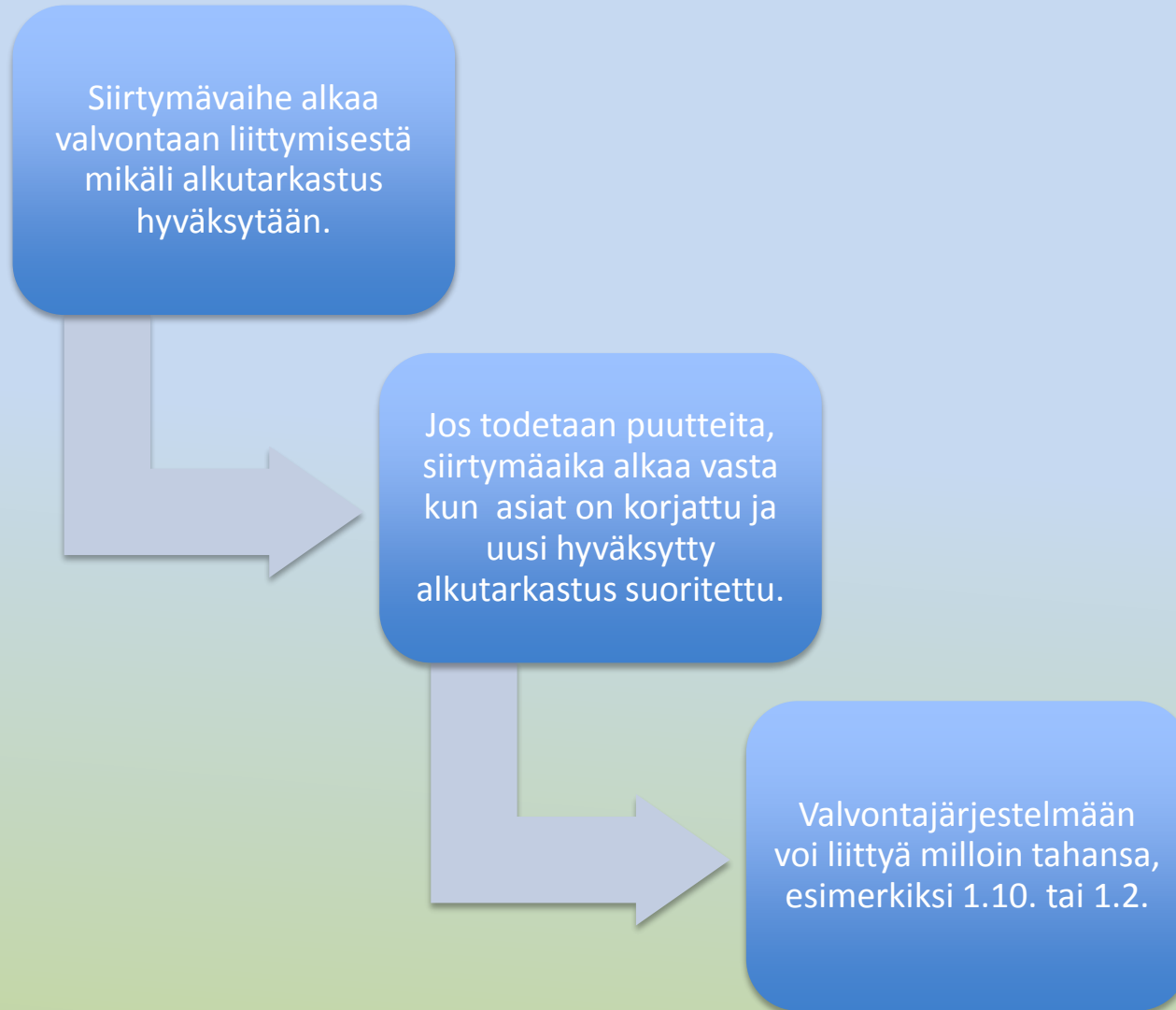
1. Pellot luomuun
2. Tuotantotilojen muutostyöt / rakentaminen
3. Eläinten siirtäminen luomuun
4. Sikojen ruokinta luomusääntöjen mukaan

Luomusikatuotanto on iso oppimisprosessi, jossa tarvitsee oppia uusia tapoja

- Pellolla; kasvuvoima ja rikkatorjunta
- Sikalassa; ruokinta, terveydenhoito, työt
- Myös markkinointi ym. verkostot ovat uusia

Eläinten siirtäminen

Älä jää yksin!

Monta tapaa saada tukea:

Mentori

Neuvoja

Alueelliset luomuhankkeet

Piennarpäivät

- Yleistilaisuudet
- Lyhyet kurssit
- Pitemmät koulutukset

Luomuliitto

Käytä kaikkia!

Oman tilan sadon hyödyntäminen

Siirtymävaiheen sadon hyödyntäminen oman tilan rehuna on kätevää, mutta vaatii laskupäätä : Sadon saa syöttää omille tavanomaisille eläimille vapaasti.

Ensimmäisen siirtymävuoden satoa saa osittain hyödyntää myös omien luomueläinten rehuna

- 20% karkea- ja valkuaisrehu, säilörehu tai laidun

Toisen vuoden sadon saa käyttää kokonaan omien luomueläinten rehuna mikäli ei osta lisäksi siirtymävaiherehua muualta. Mikäli muualta ostetaan, siirtymävaiherehun osuus on max 30%

Siirtymisen askelet 1/3

Tiedonhankinta

- koulutukset, neuvontapalvelut
- pellonpiennarpäivät, luomutuottajat
- hankkeet

Päätös, mihin laatutasoon haluaa asettua

- EU-luomu?
- Leppäkerttu-luomu?
- Demeter-luomu?

Siirtymisen askeleet 2/3

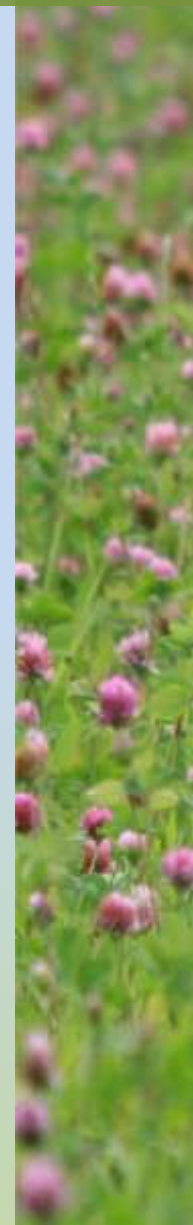
Luomusuunnitelman laatiminen vaihe 1

- Markkinointikanavien etsintä
- Mihin myyn sikoja / porsaita ja mihin hintaan

Yhteistyökuvioiden luominen

- Mistä saan porsaita, mistä rehua
- Lanta pitää toistaiseksi levittää luomupelloille vain, jos eläinmäärä ylittää 2 ey/ha. Tilanne muuttuu kun luomutilojen määrä kasvaa. Riittäkö oma ala? Onko lähellä luomukasvinviljelytila, joka hyötyisi sianlannasta?

Luomusuunnitelman tarkentaminen

Siirtymisen askeleet 3/3

Valvontajärjestelmään liittyminen

- Siirtymäaika mahdollistaa menetelmien asteittaisen omaksumisen ja muutostöiden tekemisen (aikaa kuluu 1–3 vuotta)

Siirtymätuotteiden markkinointi

- Vain peltokasvit. Peltokasveille tulee useimmiten yksi myytävä siirtymävaihesato.

Luomutuotteiden markkinointi

- Mikäli valittu pikasiirtymä, markkinoidaan luomueläimet aiemmin vrt. kohta 8.

Luomusuunnitelma 1/2

- Keskeiset kysymykset kasvituotannossa:
  - Miten hoidan peltojen kasvukunnon ja ravinnetarpeen?
  - Mikä on sopiva viljelykierto lohkoilleni?
  - Miten pidän rikkaruohot hallinnassa?
  - Miten myyn satoni luomuna?
- Keskeiset kysymykset laatuvalvonnasta:
  - Miten järjestän työt, jotta kirjanpito hoituu?
  - Varastokirjanpito, rehukirjanpito
  - Eläinkirjanpito, terveyskortit...

Luomusuunnitelma 2/2

- Keskeiset kysymykset sikatuotannossa:
  - Miten saan ruokinnan toimimaan?
  - Mistä saan porsaat/emakot?
  - Miten järjestän riittävän isot, valoisaat tilat?
  - Miten järjestän eläinten ulkoilun?
  - Miten järjestän kuivituksen, virikkeet ja tonkimismateriaalin hankinnan?
  - Haluanko käyttää siirtymävaiheviljaa jatkossakin? Tarvitsenko erilliset varastotilat?
  - Miten hoidan lannanpoiston ja levityksen?

Vastaukset - Lisätietoa

- LuomuTIETOverkko
  - Luomusikakurssi
  - Luomueläintuotannon kurssi
  - Kasvituotannon kurssit
- ProAgria luomukotieläinasiantuntijat
- Yksityiset luomukotieläinasiantuntijat
- Luomuperuskurssit
- ELY –keskus, luomuvastaavat
- Evira, luomuvälvonta

Kiitos!

Kuvat Katja Mahal

Päälähde: Eviran ohje 18217/2, luonnonmukaisen tuotannon ohje 2, eläintuotanto. 2009.

